

NOVÉ NÁLEZY TESAŘÍKA *STICTOLEPTURA FULVA* (COLEOPTERA: CERAMBYCIDAE) NA SLOVENSKU

Ondřej SABOL

Foksova 19, CZ-724 00 Ostrava-Nová Bělá, Czech Republic; email: ondrej.sabol@seznam.cz

SABOL, O. 2015. New findings of the longhorn beetle *Stictoleptura fulva* (Coleoptera: Cerambycidae) in Slovakia. *Entomofauna carpathica*, 27(2): 41-48.

Abstract: This paper summarizes eighteen localities with thirty seven new faunistic records of the longhorn beetle *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) in Slovakia. Fourteen localities are in southern Slovakia in four faunistic squares (8178, 8275, 8276 and 8277) and four in eastern Slovakia in three faunistic squares (7493, 7498 and 7596). Except for one record from Slovenské Nové Mesto and two from Bajtava and National Nature Reserve Burdov, all specimens were collected after 2004. Most adults were observed or collected on or flying around flowers of herbs and bushes, several adults were obtained by sweeping herbaceous vegetation. Most visited flowers were white (Apiaceae, *Achillea* sp., *Sambucus ebulus*, *S. nigra* and *Viburnum opulus*) or with white corolla and yellow center (Asteraceae: *Erigeron* sp. and *Pyrethrum* sp.), once the adults were found on the yellow-flowering *Euphorbia cyparissias* and the violet-flowering *Cirsium arvense*. Most findings were at or near to water courses and railway lines, which may serve as biocorridors for spreading of *S. fulva*.

Key words: Faunistics, distribution, Coleoptera, Cerambycidae, Lepturinae, *Stictoleptura fulva*, Slovakia

ÚVOD

Tesařík *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) představuje výrazný teplomilný prvek fauny brouků Slovenska. Centrum areálu výskytu je v jižní a západní Evropě, okrajově zasahuje do Anglie, Irska, Malé Asie a evropské části Ruska (DANILEVSKÝ 2014). Územím Slovenska prochází jeho pomyslná severní hranice rozšíření. Je odtud znám podle čtyř starších údajů. ROUBAL (1936) jej uvádí od Bánské Bystrice na základě starého nálezů od Jenő Petricskó. Tento údaj opakuje HEYROVSKÝ (1955) a uvádí druh na Slovensku jako velmi vzácný. Dalšími dvěma staršími nálezů před rokem 1960 z Trenčína a Zlatých Moravců a jedním nálezem od Štúrova z roku 1976 doplňuje SLÁMA (1998) výčet lokalit, přičemž údaj ze Zlatých Moravců považuje za nespolehlivý. Na Slovensku je považován za vzácný druh, který mohl být často zaměňován s podobnými tesaříky, např. *Stictoleptura maculicornis* (DeGeer, 1775) nebo *S. tesserula* (Charpentier, 1825), kteří jsou přibližně stejně velcí, podobně zbarvení, ale obývají jiné biotopy (blíže viz SLÁMA 1998).

Svoji velikostí 9,5–16 mm se řadí mezi středně velké druhy rodu. Imaga se vyznačují denní aktivitou. Bývají nejčastěji nalézána na různých květech, zejména Apiaceae. Vyskytují se od konce května do srpna, přičemž hlavní doba výskytu je červen až červenec. Bionomie není příliš známa. DANILEVSKY (2014) zmiňuje pravděpodobný vývoj larvy v půdě v rozpadávajícím se dřevě listnatých stromů. Podle něho by vývoj jedné generace měl trvat 2 roky, s kuklením v jarních měsících. Jako živná rostlina bývá často uváděn *Populus* sp., *Quercus* sp. a *Salix* sp., ale jsou udávány také *Fagus* sp., *Acer pseudoplatanus*, *Pinus halapensis* nebo *Castanea sativa* (HEYROVSKÝ 1955, PESARINI & SABBADINI 1994, BENISE 1995, SLÁMA 1998, SAMA 2002).

Předkládaná práce přináší nové nálezy, které potvrzují stálý výskyt na území Slovenska. Zároveň tak rozšiřuje současné faunistické znalosti týkající se celkového areálu výskytu *S. fulva*. Je také doplněna fotografická dokumentace nálezů (obr. 2, 3) a mapa rozšíření druhu na Slovensku (obr. 1).

MATERIÁL A METODIKA

V článku jsou předloženy faunistické údaje z území Slovenska za posledních 37 let. Podkladem pro tuto práci bylo získání dat ze soukromých sbírek a z vlastních sběrů, doplněné o jednotlivá pozorování sběratelů a autora příspěvku. Čtyři nálezy jsou dokladovány na základě fotografické dokumentace (obr. 2, 3).

Rozšíření druhu je pro přehlednost zpracováno do mapového podkladu se sítí mapových čtverců (obr. 1).

V mapě je výskyt rozlišen na historický (do roku 1970) a recentní (po roce 1970). Historické nálezy jsou zobrazeny pomocí prázdných nevybarvených koleček stejné velikosti. Recentní nálezy jsou odlišeny plnými černými kolečkami a podle počtu nálezů také velikostí. Nálezem se rozumí jeden údaj ze stejné lokality a stejného datumu. Počet lokalit je v rámci stejného faunistického čtverce stanoven různými koordinátami. Lokalitám jsou přiřazena čísla faunistických čtverců podle PRUNERA & MÍKY (1996). Řazeny jsou podle čísla faunistického čtverce vzestupně, v rámci stejného čtverce pak podle abecedy. Konkrétní nálezová data pak podle data sběru od nejstaršího nálezu. Následují koordináty a nadmořská výška (pokud byly známy), datum sběru s počtem pozorovaných nebo ulovených exemplářů a okolnostmi nálezu, zkratka sběratele, determinátora a sbírky. Není-li za zkratkou sběratele uvedeno nic dalšího, platí pro něj lgt., det. et coll. Nomenklatura je převzata z práce SAMY & LÖBLA (2010).

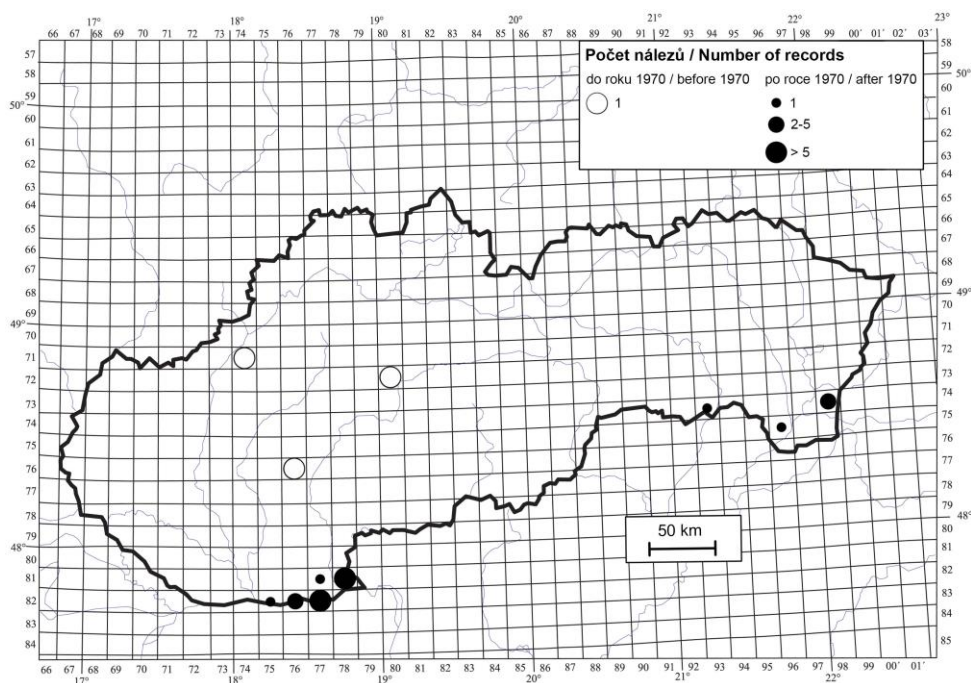
Použité zkratky

a) zkratky sběratelů a sbírek:

BB – Boris Bubeník (Frýdek-Místek); DF – David Frank (Praha); EH – Ervin Hudeček † (Hošťálkovice); JH – Jan Horák (Praha); JP – Jindřich Procházka (Hodonín); JŠ – Jaroslav Šimeček (Břasy); JT – Jiří Tomčík (Ostrava); KO – Karol Ox (Košice); LM – Lubomír Mazal (Olomouc); MB – Michal Bednařík (Olomouc); MD – Mario Dobránský (Veľké Kapušany); NMP – Národní muzeum Praha; OS – Ondřej Sabol (Ostrava-Nová Bělá); RS – Richard Szopa (Bystřice nad Olší); RŠ – Radim Šigut (Paskov); SČ – Svätopluk Čepelák (Nitra); SNMB – Slovenské národné múzeum Bratislava; VK – Václav Kautman (Bratislava); VZ – Vladimír Zeman (Olomouc).

b) ostatní zkratky:

coll. – sbírka; det. – determinoval; env. – okolí; ex. – exemplář; f. č. – faunistický čtverec; lgt. – sbíral; NPR – Národná prírodná rezervácia; observ. – pozoroval; revid. – revidoval; sp. – druh.

Obr. 1. Mapa rozšíření tesaříka *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) na Slovensku.

Fig. 1. Map of the occurrence of longhorn beetle *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) in the Slovakia.

Obr. 2. Samec tesařika *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) na květu *Cirsium arvense*, Seňa env., Kechnec, 21.VI.2015 (foto K. Ox).

Fig. 2. The male of longhorn beetle *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) on a flower *Cirsium arvense*, Seňa env., Kechnec, 21.vi.2015 (photograph K. Ox).

Obr. 3. Samice tesařika *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) na květu Apiaceae, Velké Kapušany, 8.VII.2012 (foto M. Dobránský).

Fig. 3. The female of longhorn beetle *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) on a flower Apiaceae, Velké Kapušany, 8.vii.2012 (photograph M. Dobránský).

PŘEHLED NÁLEZŮ

Jižní Slovensko:

- Bajtava (8178), 20.V.1978, 1 ♀, EH lgt. et det., coll. OS.
- Chľaba env., NPR Burdov (8178), 47°49'30"S 18°47'37–39"V, 120–125 m, 6.–8.VII.2013, 1 ♂ 1 ♀, na květech *Achillea millefolium*, JH; 5.VII.2015, 1 ex., na květu, DF observ. et det. Oba nálezy byly učiněny na konci pásu lesního průseku pod elektrickým vedením nad vlakovou tratí a na přilehlém palouku za lesem.
- Chľaba (8178), 47°49'43–45"S 18°48'48–50"V, 120–130 m, 15.VII.2005, 1 ♂ 2 ♀♀, na květech Apiaceae, LM (1 ♂ 1 ♀) et OS (1 ♀); 19.VII.2006, 2 ♂♂ 1 ♀, na květech Apiaceae, OS lgt. et det., coll. OS et SNMB (1 ♂); 30.VI.2012, více ex., na květech Apiaceae, *Achillea* sp. a *Sambucus ebulus*, OS observ., lgt. et det., coll. OS (7 ♂♂ 4 ♀♀) et NMP (1 ♂); 6.VII.2012, 13 ex., na květech Apiaceae, *S. ebulus* a smykem travní vegetace, JT (1 ex.) et RS (5 ♂♂ 7 ♀♀). Veškeré nálezy byly učiněny na okraji polní cesty a k ní přiléhajícím loukám, zejména v místech ruderalního porostu.
- Kamenica nad Hronom (8178), 47°49'58"S 18°43'25"V, 129 m, 27.VI.2014, 1 ex., na květu *Achillea millefolium* u hlavní cesty v centru obce, JŠ observ. et det.; 47°49'25"S 18°45'23.48"V, 120 m, 7.VII.2007, 1 ♂ 2 ♀♀; 20.VI.2008, 3 ♂♂ 2 ♀♀; 28.VI.2008, 1 ♂, vše na květech *Erigeron* sp. rostoucích v zahradách a remízích chatové osady na jihovýchodním konci obce pod NPR Burdov, vše BB; 47°49'23"S 18°45'53"V, 120 m, 29.VI.2015, 2 ♂♂, na květech na lesním palouku u vlakové trati jihovýchodně za obcí pod NPR Burdov, SČ.
- Kamenica nad Hronom env., NPR Burdov (8178), 47°49'56"S 18°44'24"V, 230 m, 6.–8.VII.2013, 1 ♀, na květu *Achillea millefolium* na stepní formaci v horní části NPR Burdov, JH; 47°49'22–23"S 18°46'25–38"V, 125–140 m, 21.VI.2002, 1 ♀, na květu *Pyrethrum* sp., JP; 12.VI.2010, 2 ♂♂, na květech *Sambucus ebulus*; 20.VI.2010, 1 ♀, na květu *A. millefolium*, vše VK; 26.VI.2013, 1 ♀, na květu *Achillea* sp., OS. Všechny čtyři nálezy byly učiněny v pásu lesního průseku pod elektrickým vedením nad vlakovou tratí.
- Kamenica nad Hronom env., Kováčov (8178), 47°49'23"S 18°46'50"V, 108 m, 6.VII.2015, 1 ♂, na květu *Achillea millefolium* na zahradě poblíž hlavní cesty, JH.
- Nána (8178), 47°48'35"S 18°42'12"V, 107 m, 27.VI.2014, 5 ex., na květech *Erigeron* sp. na ruderalu poblíž hlavní cesty na jižním okraji obce, JŠ observ. et foto, OS det.

- Iža (8275), 47°44'26"S 18°15'44"E, 103 m, 18.VII.2015, 1 ex., na květu Apiaceae u šterkopísčitého břehu východně od obce ve volnějším pásu stromového a keřového porostu lemujícího břeh Dunaje, JT.
- Kravany nad Dunajom (8276), 47°46'2–4"S 18°27'48"–28'24"E, 105–108 m, 26.VI.2007, 2 ♂♂ 1 ♀, na květech Apiaceae, OS lgt. et det., coll. OS et SNMB (1 ♀); 1.VII.2010, 24 ex., na květech Apiaceae, *Erigeron* sp. a smykem travní vegetace, JT (10 ex.) et RS (5 ♂♂ 9 ♀♀); 12.VII.2010 1 ♂ 1 ♀; 15.VI.2013, 1 ♂, vše na květech *Erigeron* sp. a smykem travní vegetace, vše RS; 23.VI.2011, 1 ex., na květu *Falcaria vulgaris*, RŠ observ. et det. Všechny nálezy byly učiněny na severovýchodním okraji obce na loukách, v remízích, kolem porostů křovin a stromů, v prostoru vodárny a bližším okolí u zahrad a protipovodňové hráze Dunaje.
- Čenkov (8277), 47°45'36–40"S 18°31'20–32"E, 103–105 m, 15.VII.2005, 1 ♀; 25.–26.VI.2007, 11 ♂♂ 2 ♀♀, vše na květech Apiaceae, *Viburnum opulus*, *Sambucus nigra* a *Euphorbia cyparissias*, vše OS; 23.VI.2011, 1 ♀, na květu *Erigeron* sp., RŠ lgt., OS det., coll. RŠ; 47°45'36–40"S 18°33'38"–34'00"E, 105–110 m, 1.VII.2008, 3 ♂♂ 1 ♀; 27.VI.2009, 1 ♀, vše na květech Apiaceae a *Erigeron* sp., vše OS lgt. et det., coll. OS et SNMB (1 ♂); 14.VII.2009, 2 ♀♀, smykem travní vegetace; 11.VI.2011, 1 ♂, na květu *Erigeron* sp., vše RS; 9.VII.2011, 1 ♂ 1 ♀, na květech Apiaceae a *Erigeron* sp., MB. Všechny nálezy byly učiněny kolem protipovodňové hráze Dunaje, převážně na nezastíněných ruderalních plochách nebo v keřovém porostu podél vodního toku.

Východní Slovensko:

- Seňa env., Kechnec (7493), 48°33'17"S 21°15'41"E, 175 m, 21.VI.2015, 3 ♂♂, na květech *Cirsium arvense* v zahradě v centru obce, KO observ., foto (obr. 2) et det., VK revid.
- Velké Kapušany (7498), 48°33'6"S 22°4'36"E, 103 m, 7.VII.2011, 1 ♂, na květu Apiaceae v centru města; 48°33'22"S 22°6'29"E, 104 m, 8.VII.2012, 1 ♀, na květu Apiaceae na železničním překladišti cca 1 km východně od města, oba ex. MD observ., foto (obr. 3) et det., OS revid.
- Slovenské Nové Mesto (7596), 48°24'14"S 21°39'57"E, 103 m, 4.VII.1990, 1 ♂, na květu Apiaceae u vlakového nádraží, VZ.

DISKUSE A ZÁVĚR

Celkem je uvedeno 37 nálezů zastupujících osmnáct lokalit výskytu tesaříka *Stictoleptura fulva* (DeGeer, 1775) zjištěných v sedmi nových faunistických čtvrcích (dále jen f. č.) na území Slovenska (obr. 1). Z tohoto výčtu se čtrnáct

lokalit nachází na jižním Slovensku ve faunistických čtvrcích 8178, 8275, 8276 a 8277 a čtyři lokality na východním Slovensku ve faunistických čtvrcích 7493, 7498 a 7596. Kromě jednoho údaje ze Slovenského Nového Mesta a dvou údajů z Bajtavy a NPR Burdov, byly všechny ostatní nálezy učiněné po roce 2004. Nejvíce nálezů a nejvyšší počet dokladových exemplářů pochází z jižního Slovenska z f. č. 8178 od Kamenice nad Hronom a Chľaby, dále z f. č. 8276 z okolí Kravan nad Dunajom a více nálezů připadá také na okolí Čenkova z f. č. 8277. Naopak nejméně údajů je zatím známo z oblasti východního Slovenska z f. č. 7493, 7498 a 7596, kde byl druh objeven v sedmi exemplářích a z této oblasti je uváděn vůbec poprvé.

Z pohledu územní ochrany Slovenské republiky spadají okrajově čtyři výše uváděné lokality z okolí Kamenice nad Hronom, Chľaby a Čenkova do dvou území Evropského významu: Burdov a Dunaj, tři lokality leží v maloplošném chráněném území NPR Burdov a další tři v jejím blízkosti.

Všechna imaga byla zjištěna na květech, v letu kolem nich a několik imag bylo získáno smýkáním travní vegetace. Ve většině případů šlo o bíle kvetoucí rostliny a keře (Apiaceae, *Achillea* sp., *Sambucus ebulus*, *S. nigra* a *Viburnum opulus*) nebo o rostliny s bílým okvětím a žlutým terčíkem z rodů *Erigeron* sp. a *Pyrethrum* sp. (Asteraceae); po jednom nálezu bylo učiněno na žlutě kvetoucí *Euphorbia cyparissias* a na fialových květech *Cirsium arvense*.

Lokality, či místa nálezů imag byly různého charakteru. Zahrnovaly stepní až lesostepní, rovinné i svahové, formace, sušší i vlhčí luční stanoviště, říční hráze, remízy, okraje zahrad, křovin, lesů, lesní průseky, včetně ruderálních ploch např. kolem cest nebo železničního přecladiště.

Z výše uvedeného lze usoudit, že druh nemá vyhraněné nároky na výběr biotopu a lze se s ním setkat téměř všude, má-li příhodné podmínky k vývoji. Největší procento nálezů bylo v blízkosti i v širším okolí vodních toků a také podél železničních tratí. Domnívám se, že tyto plochy, které jsou lemovány zejména porosty *Populus* sp., jsou hlavními biokoridory, kterými se *S. fulva* rozšířil a šíří postupně dále a v budoucnu jej lze očekávat na dalších místech Slovenska. Zůstává otázkou, zda narůstající počet nálezů za poslední roky souvisí s oteplováním klimatu.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych na tomto místě poděkoval všem kolegům za poskytnutí nálezových dat a paní Gertrudě Hudečkové (Hošťálkovice) za zpřístupnění sbírky. Zvlášť bych chtěl poděkovat Mariovi Dobránskému (Veľké Kapušany) a Karolovi Oxovi (Košice) za poskytnutí fotografické dokumentace, Václavu Kautmanovi (Bratislava) za pomoc při dohledávání faunistických údajů a Jiřímu Vávrovi (Ostrava) za podnětné rady a připomínky k textu. Děkuji také orgánům ochrany

přírody Slovenské republiky za možnost podílet se na výzkumu slovenské přírody. Práce v terénu probíhala na základě výjimky udělené Krajským úřadem životného prostredia v Nitre, pod čísly 2010/00775 a 2011/00030, pro entomologický výzkum v Podunajské rovině a Podunajské pahorkatině.

LITERATURA

- BENSE, U. 1995. *Bockkäfer, Illustrierter Schlüssel zu den Cerambyciden und Vesperiden Europas. Longhorn Beetles, Illustrated Key to the Cerambycidae and Vesperidae of Europe*. Margraf Verlag, Weikersheim, 512 pp.
- DANILEVSKY, M.L. 2014. *Longicorn Beetles (Coleoptera, Cerambycoidea) of Russia and Adjacent Countries. Part 1*. Higher School of Consulting, Moscow, 518 pp.
- HEYROVSKÝ, L. 1955. *Tesaříkovití – Cerambycidae. Fauna ČSR. Svazek 5. [Longhorn beetles – Cerambycidae. Fauna of the Czechoslovakia. Volume 5]*. ČSAV, Praha, 347 pp.
- PESARINI, C. & SABBADINI, A. 1994. Insetti della Fauna Europea Coleotteri Cerambicidi. *Natura Rivista di Scienze Naturali* 85: 1-132.
- PRUNER, L. & MÍKA, P. 1996. Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. (List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system). *Klapalekiana Supplementum* 32: 1-115.
- ROUBAL, J. 1936. *Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatské Rusi na základě bionomickém a zoogeografickém a spolu systematický doplněk Ganglbauerových „Die Käfer von Mitteleuropa“ a Reitterovy „Fauna germanica“, Díl II. (Catalogue des Coléoptères de la Slovaquie et de la Russie subcarpathique d'après les documents bionomiques et zoogéographiques ainsi que supplément systématique au Ganglbauer „Die Käfer von Mitteleuropa“ et Reitter „Fauna germanica“, tome II)*. Práce Učené Společnosti Šafaříkovy v Bratislavě, Bratislava, viii + 434 pp.
- SAMA, G. 2002. *Atlas of the Cerambycidae of Europe and the Mediterranean Area. Volume 1: Northern, Western, Central and Eastern Europe, British Isles and Continental Europe from France (excl. Corsica) to Scandinavia and Urals*. Kabourek, Zlín, 173 pp. + 36 pls.
- SAMA, G. & LÖBL, I. 2010. Cerambycidae: Western Palaearctic taxa, eastward to Afghanistan, excluding Oman and Yemen and the countries of the former Soviet Union. Pp. 84-334. In: Löbl, I. & Smetana, A. (eds) *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 6. Chrysomeloidea*. Apollo Books, Stenstrup, 924 pp.
- SLÁMA, M.E.F. 1998. *Tesaříkovití – Cerambycidae České republiky a Slovenské republiky (Brouci – Coleoptera)*. [Longhorn beetles – Cerambycidae of the Czech Republic and Slovak Republic (Beetles – Coleoptera)]. Milan Sláma, Krhanice, 383 pp.